

La lutte pour la suprématie européenne

Il n'est pas rare, au Moyen Âge, de voir les chefs de petits États oublier leurs querelles et s'unir contre les Musulmans. Et dans ces occasions, l'Europe pouvait réellement se croire une chrétienté unie. Il n'en fut plus de même quand de grands États se formèrent. Chacun chercha dès lors, avant tout, à augmenter son pouvoir et à empêcher l'ascension de tout rival.

Pendant la première moitié du xvie siècle, une lutte acharnée s'engagea entre les deux souverains les plus puissants de l'époque : Charles Quint de Habsbourg (R. 1515-1556) et François Ier de Valois (R. 1515-1547).

Charles Quint, roi d'Espagne et souverain des Pays-Bas, avait rompu l'équilibre européen lorsqu'il réussit à se faire élire empereur d'Allemagne (1519), élection contestée sans succès par François Ier. Celui-ci, de son côté, dans une campagne entreprise en Italie, avait remporté sur des mercenaires suisses une victoire à Marignan, victoire qui lui avait valu le Milanais. Dès lors, l'Italie sera le terrain de la lutte des deux antagonistes. Le vainqueur aurait été le maître de l'Europe.

Aussi une autre grande puissance intervint-elle pour maintenir l'équilibre : l'Angleterre, qui pratiqua une habile politique de bascule. François Ier essaya d'obtenir l'alliance d'Henri VIII, lors du camp du Drap d'or, mais le souverain anglais choisit de soutenir Charles Quint.

Quand celui-ci fit valoir ses droits sur la Bourgogne et la Provence, ancienne terre d'Empire, ainsi que sur le Milanais, une nouvelle guerre commença.

En 1525, le jeune empereur remporte une brillante victoire à Pavie. François Ier est fait prisonnier; au traité de Madrid il doit céder le Milanais et la Bourgogne, renoncer à sa suzeraineté sur la Flandre et l'Artois. Redoutant alors la prépondérance des Habsbourg, le Pape et Henri VIII se rangent aux côtés du roi de France.

François reprend la lutte, mais sans grand succès. En 1527, les lansquenets allemands s'emparent de Rome et pillent la ville. Cela n'empêche pas le Pape de sacrer Charles empereur à Bologne en 1529 et de confirmer ainsi l'élection de 1519. Cependant, inquiet des progrès des Turcs qui se sont avancés jusqu'à Vienne, Charles Quint négocie avec François Ier, à qui il rend la Bourgogne (paix de Cambrai).

En 1536, François s'allie aux protestants allemands et aux Turcs, tandis qu'Henri VIII se rapproche à nouveau de Charles Quint.

Ce long conflit entre deux puissants souverains n'aboutit à rien, si ce n'est à les affaiblir tous deux. On aura vu le roi de France — le Roi Très Chrétien — pactiser avec les Turcs musulmans et les hérétiques, et Henri VIII se trouver du côté du Pape au moment même où il engageait la lutte avec Rome sur le plan religieux!

En haut : la bataille de Marignan, d'après une miniature de l'époque.

En bas : Le couronnement de Charles Quint, d'après le Titien.

A droite : Charles Quint, François Ier et Henri VIII.

EUROPA EN HET MACHTSEVENWICHT

In zekere zin vormde Europa een steviger geheel toen het door een groot aantal onbelangrijke prins- en vorstendommen werd geregeerd dan toen het bestuur in handen van slechts enkele machtige koningen was overgegaan. Meer dan éénmaal legden de kleine prins- en vorstendommen uit de middeleeuwen hun kabbelarijen tijdelijk bij om zich in een grote kruistocht te verenigen en aldus de macht van de mohammedanen te beperken. Bij deze gelegenheden verdiende Europa zeker de naam van een verenigd christenrijk.

De groei van machtige koninkrijken drong geleidelijk de gedachte aan het christendom op de achtergrond. In plaats daarvan hield elke grote staat zich eerst en vooral bezig met de uitbreiding van zijn eigen macht. Later keken zij om zich heen en verzetten zich ertegen wie van de rivalen dan ook er sterker dan de andere zou worden. Er bestond een voortdurende strijd voor het handhaven van het machts-evenwicht.

De Ottomaanse Turken waren kort na 1500 de meesters over het hele Balkan-schiereiland. Turkse schepen controleerden de oostelijke Middellandse Zee. De Turken bedreigden voortdurend de kusten van Italië en zelfs die van Spanje. En toch maakten de Europese staten zich over het Turkse gevaar bepaald weinig zorgen. Veel meer interesseerde hen de groeiende rivaliteit tussen de twee machtigste vorsten van het christelijke Europa. Misschien was de machtigste wel de Habsburgse keizer Karel V. Van zijn vader, die stierf toen Karel slechts zes jaar oud was, erfde hij de Nederlanden. Op zijn negentiende jaar overleed zijn grootvader van vaderszijde, Keizer Maximiliaan I, en liet hem grote gebieden in Oostenrijk na. Tevens verkreeg hij daardoor aanspraken op het volgende keizerschap van het Heilige Roomse Rijk. Inderdaad werd hij reeds het jaar daarop, in 1519, als zodanig gekozen en geïnstalleerd. Van zijn moeder, de zwakzinnige Johanna, dochter van Ferdinand en Isabella van Spanje, erfde hij niet alleen Spanje en delen van Italië, maar ook de Spaanse bezittingen in Amerika.

De enige andere Europese vorst wiens macht met deze van Karel kon worden vergeleken, was de Franse koning Frans I (1515-1547), die de verkiezing van Karel V tot keizer zonder succes had bestreden.

In 1515 ondernam Frans een militaire campagne in Noord-Italië en door een overwinning, die hij tijdens de slag bij Marignano op Zwitserse huurlingen behaalde, voegde hij tijdelijk Lombardije aan zijn koninkrijk toe. Hierop volgde een strijd tussen Karel V en Frans I om het meesterschap over vele van de kleine, verdeelde staten van Italië.

Een beslissende overwinning zou wellicht één van beiden tot werkelijk meester over Europa hebben gemaakt. Doch eer het zover kwam, kozen de andere machten partij om het machts-evenwicht in stand te houden. Frans I, koning van het christelijke Frankrijk, aarzelde niet om een verbond te sluiten met de mohammedaanse Turken, die op deze wijze een bedreiging zouden vormen voor de kusten van Karels bezittingen langs de Middellandse Zee. Op aandringen van Karel V verenigde Hendrik VIII van Engeland, die spoedig nadien de banden tussen de Engelse Kerk en de Kerk van Rome zou verbreken, zich met de paus, die in centraal Italië uitgestrekte gebieden controleerde.

In het begin verliep de strijd in het voordeel van Frans I. Maar later keerden de kansen. In 1525 overwon Karel V tijdens de grote slag bij Pavia, waarbij Frans I gevangen werd genomen en verplicht werd enkele van zijn Italiaanse bezittingen op te geven. Nu zag het er echter naar uit, dat Karel te veel macht tot zich zou trekken, zodat Hendrik VIII en de paus spoedig naar de zijde van Frans I overliepen.

Later, in 1527, bestormden de Duitse troepen van Karel V Rome en plunderden de stad, waardoor ze tevens de ondergang van de Italiaanse renaissance in de hand werkten. Toch kroonde de paus Karel in 1530 eigenhandig tot Heilig Rooms Keizer en bevestigde hiermee de verkiezing van 1519.

De lange oorlog tussen deze twee machtige koningen had weinig resultaat, behalve misschien dat beiden verzwakten. De enige overwinnaars, indien hiervan al sprake kon zijn, waren Hendrik VIII, de Turken en de pausen, die allen hadden getracht het machts-evenwicht te bewaren.

Boven : De slag bij Marignano, volgens een miniatuur uit die tijd. **Onder :** De kroning van Karel V te Bologna, zoals ze door Titiaan werd geschilderd. **Rechts :** Karel V, Frans I en Hendrik VIII.

Globerama

HISTOIRE DES CIVILISATIONS MENS EN WERELD, VROEGER EN NU

CASTERMAN

HET AVONTUUR VAN MENS EN WETENSCHAP

KEURKOOP NEDERLAND

© ESCO PUBLISHING COMPANY

Le présent ouvrage est publié simultanément en
français (Casterman, Paris-Tournai)
allemand (International School, Cologne)
anglais (Odhams Press, Londres)
américain (International Graphic Society, New York)
danois (Munsgaard Scandinavisk Bogforlag)
finlandais (Munsgaard)
hollandais (Keurkoop, Rotterdam)
italien (Fratelli Fabbri, Milan)
portugais (Codex)
suédois (Munsgaard)

2e édition, 1964

KEURKOOP NEDERLAND

© ESCO PUBLISHING COMPANY

ALLE RECHTEN VOORBEHOUDEN VOOR ALLE LANDEN

Art © 1959 by Esco, Anvers

Text © 1963 by Casterman, Paris

Tous droits de traduction et de reproduction réservés.